

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародних організацій і дипломатичної служби
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра історії та стилістики української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин

_____ **І.О. Мінгазутдінов**

«___» _____ 20__ року

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту філології

_____ **В.С. Чемес**

«___» _____ 20__ року

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Українська мова (за професійним спрямуванням)

для студентів

галузі знань **0302 – міжнародні відносини**
напряму підготовки **6.030203 – міжнародні економічні відносини**

Розробники: к.і.н., доцент **Шинкаренко Тетяна Іванівна**,
к.філол.н., доцент **Шулінова Лариса Василівна**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

« ____ » _____ 20__ року

© Шинкаренко Т.І., Шулінова Л.В., 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань **0302 – міжнародні відносини** напряму підготовки **6.030203 – міжнародні економічні відносини**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є сукупність жанрових різновидів документів дипломатичної комунікації; текстів стилів наукового, офіційно-ділового та масової інформації.

Міждисциплінарні зв'язки: «Філософія», «Логіка», «Основи наукових досліджень», «Економічна дипломатія», «Теорія і практика перекладу», «Теорія міжнародної економічної політики», «Дипломатичний протокол та етикет».

Навчальна дисципліна «*Українська мова (за професійним спрямуванням)*» складається з двох рівноцінних змістових модулів, викладання яких забезпечують кафедри історії та стилістики української мови Інституту філології та кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин. *Перший* змістовий модуль присвячений вивченню питань функціональної стилістики в аспекті вивчення стилістичних можливостей лексичних та фразеологічних одиниць і лінгвостилістичної специфіки стилів масової інформації, наукового та офіційно-ділового стилів з проекцією на можливу професійну самореалізацію у цих сферах діяльності. *Другий* – безпосередньо роботі із дипломатичним підстилем офіційно-ділового стилю, зокрема щодо специфіки написання різножанрових дипломатичних та службових текстів (документів).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є ознайомити студентів з комплексом засадничих теоретичних питань щодо функціонування стилів і жанрів в сучасних умовах розвитку суспільства й мови, а також сформувати практичні уміння й навички застосування теоретичних знань на практиці; ознайомити студентів з поняттями дипломатичних документів, дипломатичного і внутрішньовідомчого листування, принципами і формами дипломатичної комунікації, а також сформувати уміння й навички роботи з документами дипломатичного листування.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є здійснювати комплексний аналіз текстів різних жанрів, створювати самостійно тексти різних жанрів відповідно до фахових комунікативних потреб.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- сучасний стан проблемних питань розвитку функціональних стилів української літературної мови,
- стилістичні можливості мовних засобів,
- жанрову диференціацію української літературної мови,
- принципи лінгвістичної роботи з науковими джерелами;
- лексичні особливості дипломатичного підстилю офіційно-ділового стилю мовлення;
- функціонально-стилістичні особливості мови дипломатичних документів;
- основні поняття, терміни та категорії, що складають суть дипломатичного листування;
- універсальні структурні текстотвірчі компоненти дипломатичних текстів;
- основні види й жанри текстів дипломатичної комунікації;
- особливості складання документів дипломатичного листування;
- вимоги до складання й оформлення службових документів в установах дипломатичної служби;
- склад й оформлення реквізитів службового документа;
- елементи та правила складання тексту службового документа.

вміти:

- аналітично опрацьовувати наукову літературу;
- реферувати наукові тексти;
- аналізувати тексти наукового та офіційно-ділового стилів;
- самостійно створювати різножанрові тексти;
- складати зразки основних видів документів дипломатичного та службового листування;

- аналізувати тексти дипломатичного листування, характеризувати стилістичні та лексичні особливості;
- користуватися універсальними протокольними мовними формулами при підготовці дипломатичних текстів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин /3 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 17 год., практичні 34 год., самостійна робота – 57 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

3. Засоби діагностики успішності навчання: опитування на практичних заняттях, перевірка виконання письмових завдань, тестових завдань, творчих робіт, модульних контрольних робіт.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Українська мова за професійним спрямуванням: функціонально-стилістичний аспект.

Тема 1. Українська мова за професійним спрямуванням як навчальна університетська дисципліна. Літературна мова, її характеристики. Поняття норми мови, норми літературної мови. Стилiстична диференціяція сучасної української мови (12 год.).

Українська мова за професійним спрямуванням: об'єкт, предмет вивчення, місце в системі університетської освіти. Поняття літературної мови в системі мови. Норми мови, норми літературної мови.

Загальна характеристика системи функціональних стилів української літературної мови: критерії виділення, стильова диференціяція, поняття системності, стилеутворювальні фактори, стилеві риси функціональних стилів.

Тема 2. Стилiстична характеристика ресурсу лексики і фразеології української літературної мови (12 год.).

Стилiстичні можливості слова: функціональний ресурс прямого і переносного значення слова, синонімічні й антонімічні парадигми багатозначного слова, нейтральне і стилістично марковане слово.

Синонімія в системі стилістичних категорій. Стилiстичний потенціал синонімів у функціональному дискурсі. Аналіз синонімічних ресурсів мови у зв'язку з екстралінгвально вмотивованою комунікативною ситуацією. Закономірності функціонально-стилiстичного використання синонімів. Функціональні можливості лексичної, фразеологічної синонімії. Синонімія як засіб уточнення поняття. Синонімічна градація. Синонімічні можливості евфемізму, перифразу. Тавтологія й синонімія в аспекті культури мови.

Антонімія як стилістичне явище. Онтологічна зумовленість і вербальне представлення антонімії в мислєдіяльності людини. Екстра-й інтралінгвальні критерії формування антонімічних відношень. Антонімія лексична, фразеологічна: стилістичні підходи. Стилiстичний потенціал антонімів у дискурсі функціоналізму.

Стилiсова диференціяція і функціональний ресурс термінів, номенклатури, професіоналізмів, територіальних і соціальних діалектизмів (просторіччя, вульгаризмів, екзотизмів, неологізмів, архаїзмів, історизмів, штамп, кліше, стандарту та ін.). Стилiсові критерії використання фразеологізмів відповідно до комунікативних потреб.

Тема 3. Офіційно-діловий стиль в системі стилів сучасної української літературної мови (13 год.).

Українська ділова мова і офіційно-діловий стиль української літературної мови. Функції офіційно-ділового стилю, його системно-структурні ознаки; загальні специфічні риси офіційно-ділового стилю (точність, що не допускає різного тлумачення; нормативна, модальна логічність), вторинні стильові риси (іменний характер висловлювання, безособовість, стандартизованість); поняття системності офіційно-ділового стилю (взаємозв'язок мовних засобів, пов'язаних між собою певним функціональним значенням, для виконання ними єдиного комунікативного завдання, зумовленого екстралінгвальною основою). Жанри офіційно-ділового стилю: оглядово. Поняття документу як основного виду ділової мови. Види документів за ознаками класифікації та групами. Культура мови в офіційно-діловому спілкуванні.

Тема 4. Науковий стиль у системі стилів сучасної української літературної мови (17 год.).

Українська наукова мова і науковий стиль української літературної мови. Науковий стиль: варіанти, підстили. Функції наукового стилю, його системно-структурні ознаки; загальні специфічні риси наукового стилю (узагальненість, підкреслена логічність викладу), вторинні стильові риси (точність, однозначність, безобразність, об'єктивність викладу, прихована емоційність, наявність своєрідної експресії; ступінь вияву цих рис залежно від жанру, теми, форми, ситуації спілкування, авторської індивідуальності та інших факторів); поняття системності наукового стилю (взаємозв'язок мовних засобів, пов'язаних між собою певним функціональним значенням, для виконання ними єдиного комунікативного завдання, зумовленого екстралінгвальною основою). Стилістичні норми наукового стилю.

Мовні характеристики жанрів наукового стилю: курсова, бакалаврська, магістерська роботи, лекція, підручник, посібник; доповідь, стаття, монографія; анотація, рецензія, відгук, реферат.

Змістовий модуль 2. Мова дипломатичних документів.

Тема 5. Поняття дипломатичної мови та дипломатичних документів (10 год.).

Місце та роль дипломатичних документів у міжнародних відносинах. Поняття дипломатичної мови, офіційної, робочої, міжнародної мов. Роль та місце дипломатичної мови у міжнародних відносинах.

Функціонально-стилістичні особливості мови дипломатичних документів. Сучасні дипломатичні документи. Класифікація дипломатичних документів.

Лексичні особливості дипломатичного підстилю офіційно-ділового стилю мовлення. Лексичні засоби, що слугують для реалізації функції впливу в дипломатичних документах. Лексичні засоби, які використовуються для досягнення стилістичного ефекту обережності при складанні дипломатичних документів.

Особливості термінологічної системи україномовних дипломатичних текстів. Особливості функціонування міжнародних термінів в текстах дипломатичних документів. Неасимільовані терміни, які використовуються в дипломатичних документах. Латинські терміни в дипломатичних документах.

Місце та значення документів договірною характеру в міжнародних відносинах. Форми й види міжнародних договорів. Особливості найменування міжнародних договорів. Лексичні й стилістичні особливості документів договірною характеру.

Тема 6. Особисте листування в дипломатичній практиці (12 год.).

Особиста нота та її місце в дипломатичному листуванні. Види особистої ноти. Колективна нота. Ідентична нота. Реквізити та особливості складання особистої ноти. Особисті послання в дипломатичному листуванні.

Поняття та призначення особистих листів у дипломатичних та ділових відносинах. Реквізити особистих листів напівофіційного характеру. Принципи датування й адресації документів дипломатичного листування. Правила підписання дипломатичної і ділової кореспонденції. Форми та правила звертань в дипломатичних документах до осіб з високим та надвисоким статусом, офіційних осіб, дипломатів. Протокольні мовні формули в підписних документах.

Тема 7. Деякі види сучасних документів дипломатичного листування (12 год.).

Вербальна нота, її призначення. Місце вербальної ноти в дипломатичному листуванні. Вимоги до тексту та реквізити вербальних нот. Порядок оформлення ноти. Протокольні мовні формули в нотному листуванні. Особливості датування й адресації вербальних нот. Види вербальних нот. Циркулярна нота.

Пам'ятні записки – різновиди, особливості складання. Меморандуми – різновиди, особливості складання. Заяви уряду, МЗС, прес-центру МЗС.

Документи, які укладаються за результатами дипломатичної та ділової бесіди.

Заклучні документи візитів, консультацій, переговорів: види, стилістичні й лексичні особливості.

Тема 8. Загальні вимоги до складання й оформлення службових документів у системі МЗС України (12 год.).

Поняття «документ», «юридична сила документа». Класифікація службових документів. Вимоги до складання й оформлення офіційних документів в установах дипломатичної служби. Національний стандарт документів.

Принципи розміщення реквізитів документа. Бланк документа. Зазначення наявності додатка та заголовка до тексту в службових документах. Адресація, датування службових документів. Підписання службових документів. Вимоги до оформлення сторінок службових документів: міжрядкові

інтервали, довжина рядків, відступи від межі лівого берега. Текст службового документа, його основні елементи, особливості.

Тема 9. Поняття та призначення службових листів та службових записок (8 год.).

Поняття та призначення службових листів у внутрішньовідомчій кореспонденції. Види службових листів. Супровідний, вітальний, інформативний листи. Службова, доповідна записка.

Вимоги до змісту та порядок розміщення окремих реквізитів у службових листах. Використання протокольних мовних формул в службових листах. Типові мовні звороти, які використовуються при складанні службових документів.

5. Рекомендована література

Змістовий модуль 1

Основна:

1. Ботвина Н. Ділова українська мова (офіційно-діловий та науковий стилі): Навч. посіб. – К., 2001.
2. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. – К., 2003.
3. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: Навчальний посібник / Онуфрієнко Г.С. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
4. Плотницька І.М. Ділова українська мова. Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене та доповнене. – К., 2004.
5. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К., 1992.
6. Потелло Н.Я. Українська мова і ділове мовлення. – К., 1996.
7. Шевченко Л.І., Шулінова Л.В. Стилїстика української літературної мови : Тести, завдання, вправи. Книга 1. / Л.І. Шевченко, Л.В. Шулінова. – Видання 3-є: доп. і перероб. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2012.
8. Шевченко Л.І., Шулінова Л.В. Стилїстика української літературної мови : Функціональна діагностика тексту. Книга 2. / Л.І. Шевченко, Л.В. Шулінова. – Видання 3-є: доп. і перероб. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2012.

Додаткова:

1. Азарова Л.Е. Термин как объект исследования лингвистики / Л.Е. Азарова // Вопросы филологии в школе и вузе. – Таганрог, 1999. – Ч. 2. – С. 3-5.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. – Львів, 2003.
3. Блинова О.И. Термин и его мотивированность / Блинова О.И. // Терминология и культура речи. М.: Наука, 1981. – С. 28-37.
4. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / Відповід. Редактор Л.О.Пустовіт. – К., 1998.
5. Брандес М.П. Стилїстика немецкого языка / Брандес М.П. – М.: Высшая школа, 1983.
6. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили. – М, 1967.
7. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М., 1996.
8. Вейзе А.А. Реферирование текста / Вейзе А.А. – Минск, 1978.
9. Виноградов В.В. Проблемы русской стилистики – М., 1981.
10. Винокур Т.Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц. – М., 1980.
11. Винокур Г.О. Язык литературы и литературный язык // Винокур Г.О. Филологические исследования. – М, 1990.
12. Волкотруб Г.Й. Стилїстика ділової мови. Навчальний посібник. – К., 2003.
13. Гавранек Б. Задачи литературного языка и его культура // Пражский лингвистический кружок. – М., 1967.
14. Гвишиани Н.Б. Язык научного общения. Вопросы методологии / Гвишиани Н.Б. – М.: Издательство ЛКИ, 2008.
15. Гвоздева О.Л. Влияние структуры текста на его понимание // Язык, культура и социум в гуманитарной парадигме. – М., Тверь, 1999.

16. Дедюра Г. Експериментальне дослідження функціонування образних засобів у науковому тексті / Г. Дедюра // Мовознавство –2001. – № 4. – С. 53-60.
17. Демидова А.К. Пособие по русскому языку: Научный стиль. Оформление научной работы / Демидова А.К. – М., 1991.
18. Дубичинский В.В. Теоретическая и практическая лексикография: Учебное пособие / Дубичинский В.В. – Вена-Харьков, 1998.
19. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови. – К., 1999.
20. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : [Словник-довідник] / В.В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006.
21. Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К., 1989.
22. Зарицький М.С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник / Зарицький М.С. – К., 2004.
23. Иениш Е.В. Библиографический поиск в научной работе / Иениш Е.В. – М., 1982.
24. Интернациональные элементы в лексике и терминологии / Под ред. В.В. Акуленко. – Х., 1980.
25. Коваль А.П. Ділове спілкування. – К., 1993. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної літературної мови: структура наукового тексту / Коваль А.П. – К.: Видавництво Київського університету, 1970.
26. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К., 1978.
27. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту. – К.: Знання, 2008.
28. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006.
29. Лисиченко Л.А. Лексико-семантична система української мови. – Х., 1997.
30. Літературна мова у просторі національної культури / Відп. ред. Л.І. Шевченко. – К., 2004.
31. Логический анализ языка. Язык и время / Под ред. Н.Д.Арутюновой. – М., 1997.
32. Мова і час: Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови. – К., 1977.
33. Нелюба А. Теорія і практика ділової мови. – Х., 1997.
34. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І. Панько, Т.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Л., 1994.
35. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К., 1976.
36. Разинкина Н.М. О преломлении эмоциональных явлений в стиле научной прозы / Разинкина Н.М. // Особенности языка научной литературы. – М.: Наука, 1965. – С.38-52.
37. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006.
38. Сторубльов О.І. Підготовка рукописів до видання: Методичний посібник / О.І. Сторубльов, Л.М. Бєсєдіна / За ред. В.В. Балабіна. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2007.
39. Сенкевич М.П. Стилистика научной речи и редактирование научных призывов / Сенкевич М.П. – М., 1984.
40. Солганик Г.Я. Стилистика текста. – М., 2001.
41. Терешкина Р.К. К вопросу об авторской речевой индивидуальности в научных текстах / Терешкина Р.В. // Лингвостиллистические особенности научного текста. – М.: Наука, 1981. – С.103 – 112.
42. Троянская Е.С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Троянская Е.С. // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М.: Наука, 1986. – С.16-28.
43. Трубецкой Н.С. История. Культура. Язык. – М., 1995.
44. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / За ред. проф. С.Я.Єрмоленко. – К., 2007.
45. Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000.
46. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С.П. Бибик, І.Л. Міхно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. – К., 1998.
47. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. – К., 2003.
48. Функциональные типы русской речи. – М., 1982.
49. Шевченко Л.І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу. – К., 2001.
50. Штернберт Л.Ф. Скоростное конспектирование / Штернберт Л.Ф. – М., 1988.
51. Шулінова Л.В. Жанрова диференціація наукового стилю сучасної української літературної мови / Шулінова Л.В. // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2005. – Випуск ХІ. – С. 79-84.

Змістовий модуль 2

Основна:

1. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010.
1. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. - Київ, 2001
2. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. - К, 2003.
3. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. - К., 2000
4. Шинкаренко Т.І. Матеріали з дисципліни «Українська ділова мова. Мова дипломатичних документів». К., 2006.
5. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2009.

Додаткова:

6. Глушик С.В та ін. Сучасні ділові папери. К., 2001
7. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. – К., 1998.
8. Иссерлин Е.М. Лексика и фразеология современных дипломатических документов. – М., 1966
9. Ковалев. А. Азбука дипломатии. – М., 1993.
10. Мацько О.М. Мовні формули в дипломатичних текстах сучасної української мови. К., 2001
11. Науменко Г. Структура дипломатичного документу. – Політика і час. – 1997, № 4
12. Науменко Г. Ньюанси дипломатичного спілкування. - Політика і час. – 1997, № 11
13. Паламар Л.М. та ін. Мова ділових паперів. К., 1996.
14. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000
15. Резніченко В.І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003.
16. Руденко Г.М. Україна дипломатична. – К., 1999
17. Сатоу Э. Руководство по дипломатической практике. – М., 1961
18. Шинкаренко Т.І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів.// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). – К., 2001
19. Шинкаренко Т.І. Функціонально-стилістичні особливості дипломатичного підстилю офіційно-ділового стилю мовлення.// Науково-методичні матеріали І-ї міжнародної конференції: Методичні аспекти навчання науковій мові та мовам для спеціальних цілей. К., 2002
20. Шинкаренко Т.І. Етикетні мовні формули в документах дипломатичного листування.//Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб.наук. пр. Вип.34 (Частина I). – К., 2002
21. Шинкаренко Т.І. Особливості термінологічної системи україномовних дипломатичних текстів.//Стратегії та методи навчання мови для спеціальних цілей. Науково-методичні матеріали 6-ї міжнародної конференції. м. Київ, 2003.
22. Шинкаренко Т.І. Мовна політика ЄС // Стратегія та методи навчання мов для спеціальних цілей. - К.: ІМВ, 2011.
23. Шинкаренко Т.І. Усні й письмові політичні культури: місце України.// Актуальні проблеми іноземної мови професійного спілкування. XI Міжнародна науково-практична конференція : науково-методичні матеріали. – К.: ІВМ, 2013. С. 144-145
24. Бирик С. П., Михно І. Л. Універсальний довідник – практикум з ділових паперів. - К., 1999.
25. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. - К., 2000.